

DOMUS FLANDRIA REVISITED!

context

Sociale woningbouw krijgt binnen het Vlaamse architectuurlandschap veel aandacht. Sinds de eerste fraaie resultaten van het Domus Flandria urgentieprogramma eind jaren '90 worden aan de lopende band wedstrijden georganiseerd waar gerenommeerde bureaus uit binnen- en buitenland voor inschrijven. Dit heeft een positieve impact op de kwaliteit van de ingediende ontwerpvoorstellen én gerealiseerde projecten. Althans, vanuit ons vooruitkijkend ontwerpersperspectief.

Maar hoe denken de uiteindelijke gebruikers er zelf over? Mooie renderings met gelukkige mensen, al dan niet begeleid met vlaggetjes, barbecues en een overdaad aan groen, kunnen helpen om de verblijfskwaliteit van collectieve tussenruimtes te verkopen aan een opdrachtgever (dat zal met AI vermoedelijk alleen maar eenvoudiger worden). Maar tussen (algoritmische) droom en werkelijkheid ligt alledaagse onvoorspelbaarheid. Zodra ontwerpschema's zijn opgeleverd als echte gebouwen, worden ze toegankelijk door een superdiversiteit aan gebruikers die zich niet per definitie gedragen zoals de sociale ensceneringen uit de wervende hypothetische toekomstbeelden.

De 90-jarige Herman Hertzberger beseft dat maar al te goed. In de documentaire 'Een Model' (2016) zie je hem 'zijn' Weesperflat in Amsterdam opnieuw bezoeken, en analyseert hij hoe bewonersgeneraties het collectieve woongebouw doorheen de jaren hebben ingenomen en aangepast. Inspirerend om hem zowel overtuigd als teleurgesteld te zien betreffende de ontwerpkeuzes die hij meer dan 50 jaar geleden maakte.

onderzoek

Met dit voorstel willen wij vanuit een antropologisch/omgevingspsychologisch perspectief een terugblik werpen op enkele 'good practices' uit de Vlaamse sociale woningbouw. De beoogde voorbeeldprojecten zijn minstens 10 jaar oud en vanuit stedenbouwkundig en architectuur-typologisch oogpunt (oa in het kader van een duurzame bouwshift) relevant te noemen. Maar hoe worden de gebouwconfiguraties, en de relatie tussen privatieve en gemeenschappelijke ruimte, door de bewoners gepercipieerd? Vormen de door de ontwerpers opgevoerde collectieve tussenruimtes zoals binnenhoven of galerijen naast functionele ruimtes ook de verhoopte toe-eigenbare ontmoetingsruimtes ter bevordering van de woonkwaliteit? Waar en hoe hebben bewoners hun architectonische omgeving aangepast, en met welk doel? Tijd voor een architectuurkritiek waarin de gebruiker/beheerder als ervaringsdeskundige een belangrijk woord krijgt: Domus Flandria Revisited!

methodologie

Via etnografische fotografische observaties binnen 3 sociale woningbouwprojecten, brengen we het spanningsveld tussen architectuur en gebruik door een divers bewonerspubliek in beeld. Interviews met gebruikers geven meer inzicht in de door hen toegevoegde materiële/territoriale lagen. We betrekken de ontwerpers in kwestie alsook sociale woonexperten van Wonen in Vlaanderen (vroegere VMSW) via plaatsbezoeken en een focusgroep in onze kritische reflectie.

output

Het resultaat van het onderzoek wensen we te bundelen in een cahier waarin de verschillende met tekst en beeld gedocumenteerde case studies voor een breed publiek worden uitgelegd. De output heeft niet de pretentie ontwerprichtlijnen voor te leggen, maar wil ontwerpers, ontwikkelaars (binnen de publieke en private sector) en beleidsmakers bewust maken voor de impact van ontwerpkeuzes die samenhangen met verdichting en collectief ruimtegebruik in een context waarin bewonersdiversiteit toeneemt. Van daaruit kan - wie weet - aangepast beleid evolueren.

fragment uit documentaire 'Een Model' (2016)

Thibaut Gevers *architect_atelier bau*
Glenn Lyppens *architect_expert collectieve woonvormen*
Clement Van Vyve *omgevingspsycholoog*